

АСВЯТЛЕННЕ ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКОЙ СЯМ'І 20–30-Х ГГ. XX СТ. У ЭТНАЛОГІІ І ЖУРНАЛІСТЫЦЫ

Н. Я. Луйгас

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
Luihas@bsu.by*

У рабоце разгледжаны метадыкі і аспекты вывучэння беларускай сям'і ў перыяд 20–30-х гг. XX ст. Вылучаецца знакавая адметнасць этналагічных і журналісцкіх даследаванняў у выглядзе распрацоўкі схемаў, анкетаў, праграмаў, інструкцый.

Ключавыя словы: сям'я; традыцыі; гісторыя сям'і; журналісцкія даследаванні; этналогія.

PROBLEMS OF BELARUSIAN FAMILY IN 20–30S. XX CENTURY IN VISION OF ETHNOLOGY AND JOURNALISM

N. E. Luihas

*Belarusian State University,
9, Kalvaryjskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: N. E. Luihas (Luihas@bsu.by)*

The paper covers the methods and aspects of studying the Belarusian family in the period of the 20s and 30s. XX century. A distinctive feature of ethnological and journalistic research is the development of schemes, questionnaires, programs, and instructions.

Key words: family; tradition; family history; journalistic research; ethnology.

Сям'я, яе стан, праблемы і развіццё заўжды знаходзіліся ў цэнтры ўвагі этнолагаў і журналістаў. Не дзіўна, што тэмы, якія ўзнімаліся на старонках перыядычнага друку ў 20–30-х гг. XX ст., натхнялі навукоўцаў на сацыялагічныя даследаванні. І наадварот, выдадзе-

ныя этналагічныя працы даследчыкаў падштурхоўвалі тагачасных журналістаў таксама актыўна далучацца да тэмы.

Утварэнне ў кастрычніку 1925 г. часопіса «Наш край» акрэсліла пачатак новага этапа ў распрацоўцы разглядаемай праблемы. Упершыню мэта даследаў пастаўлена на службу дабрабыту краіны сугучна вырашэнню палітычных задачаў будаўніцтва сацыялістычнага грамадства. Апісанне сямейнага асяродку ў цеснай сувязі з перабудовай грамадскага побыту прадугледжвалася ў планавым вывучэнні гаспадаркі і вытворчасці.

Так, ужо ў першым нумары перыядычнага выдання надрукаваны план апісання раёна, адзін з пунктаў якога датычыў побыту кожнай з нацыянальных групаў тэрытарыяльнай адзінкі. Тут закраналіся пытанні ўтварэння сям'і, яе складу, сямейных адносінаў, абраднасці, звычаёвага права і інш. [1]. Пашырэнне краязнаўчага руху на Беларусі характарызувалася прыцягненнем да працы жанчын. Папулярызацыя краязнаўства сярод іх, сфармуляваная ў якасці задачы 1927 г., рабіла беларускую жанчыну адначасова аб'ектам і суб'ектам даследаванняў [2].

Развіццё мясцовай вытворчасці таксама вывучалася краязнаўцамі. У рубрыцы «Матар'ялы з месц» прыведзены праграмныя апісанні фабрык і заводаў з кароценькімі заўвагамі пра рысы новага побыту і сямейных адносінаў працоўных [3].

Вывучэнне журналістамі формаў калектыўных гаспадарак, арганізацыі працы і яе аплаты прадугледжвала апісанне культурна-побытавых умоваў жыцця: падзенне патрыярхальнасці, змены ў побыце, узаемаадносінах паміж членамі сям'і, сродкі барацьбы з праявамі старога жыцця і інш.

Інфармацыя пра сям'ю ўключалася ў праграмы па вывучэнні побыту і культуры пралетарскіх і паўпралетарскіх пластоў горада і вёскі. Напрыклад, пункт 18 кароткай праграмы вывучэння побыту і культуры лесарубаў прадугледжаў параўнальную фіксацыю праяваў новага побыту і хваравітых праяваў старога, а згодна з пунктам 24 даследчык павінен быў прадставіць матэрыялы па гаспадарчым і хатнім побыце лесарубаў-сезоннікаў (гаспадарка, хатнія ўмовы, сямейныя адносіны і інш.).

Звесткі пра сям'ю прысутнічалі ў апісаннях працэсу калгаснага будаўніцтва. Аднак акцэнт тут рабіўся ў большай ступені на вызначэнне ролі жанчыны-ўдарніцы, брыгадзіра. Яслі і дзіцячыя пляцоўкі разглядаліся як фактар вызвалення жанчыны, уцягненне яе ў грамадскую працу.

Фрагментарныя звесткі па сям'і, уключаныя журналістамі ў плавнавы апісанні асобных гаспадарак, у большасці выпадкаў маюць фіксатарскі характар – канстатацыя факта на лакальнай тэрыторыі. Паколькі рэчаіснасць яшчэ не дала багата фактычнага матэрыялу для даследавання перабудовы кансерватыўных сямейных асноваў, краязнаўцы, зафіксаваўшы ідэалагічны зрух, звярталіся да апісання рысаў старога побыту ў жыцці беларускіх сялян. М. Каспяровіч прапанаваў вывучаць гісторыю сем'яў рабочых і сялян з мэтай выявіць «усе дробязі побыту і яго змены на працягу доўгага часу, усе адценні сацыяльнага і нацыянальнага ўціску на месцах у мінулым» [4].

Сярод мэтай праграмы значылася даследаванне побыту беларускага сялянства праз вытворчую, хатнюю, грамадскую дзейнасць, формы адпачынку і забаў. Схема падзелу працоўнага дня селяніна была запазычана з працы С. Г. Струміліна «Бюджэт часу рускага рабочага і селяніна ў 1922–1923 гг.» [5].

Асноўным аб'ектам падлічэння абраны сялянскі двор (гаспадарка) з улікам яго тыпу (шэсць групаў); пад апытанне падпадалі ўсе члены сям'і, пачынаючы з 10 гадоў. Адметна, што аўтары праекта ў асобны пункт вылучылі задачу вывучэння становішча сялянкі і сялянскай моладзі. Справядліва адзначана бытаванне стэрэатыпнага погляду на хатнюю працу жанчыны, калі яе дапамога «не бярэцца ў лік сялянскай псіхалогіяй, на жанчыну глядзяць як амаль на дармаедку» [5].

Такім чынам, можна адзначыць, што знакавай адметнасцю этналагічных і журналісцкіх даследаванняў па тэме беларускай сям'і 20-30-х гадоў мінулага стагоддзя была распрацоўка схемаў, анкетаў, праграмаў, інструкцый. Гэты час можна лічыць першым этапам шматгранных апісанняў паслякастрычніцкай беларускай вёскі і сям'і.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Што рабіць раённым краязнаўчым таварыствам // Наш край. № 1. 1925. С. 41–44.
2. *Каспяровіч М. І.* Жанчына і краязнаўства // Наш край. № 2, 1927. С. 37–39.
3. *Самцэвіч В. А., Стрыгуцкі П. С.* Папяровая фабрыка «Профінтэрн» у Новабарысаве // Наш край. № 8–9, 1927. С. 29–50.
4. *Каспяровіч М.* Вывучэнне гісторыі сялянскіх сем'яў // Наш край. № 2. 1929. С. 15–17.
5. *Ракаў Я.* Пастаноўка падлічэння бюджэту часу беларускага селяніна // Наш край. № 2–3. 1926. С. 70–76.